

NOWE MEDIA W OFENSYWIE

Kraków, 26 kwietnia 2013

26 kwietnia 2013 roku w Śródmiejskim Ośrodku Kultury w Krakowie z inicjatywy działającego tam czasopisma kulturalnego *Fragile* odbyła się jednodniowa konferencja naukowa na temat *cyberartywizmu*. Termin ten został stworzony przez organizatorów na potrzeby opisu nowych zjawisk kulturowych a powstał z połączenia słów *cyberaktywizm* oraz *artywizm*, które są używane na określenie aktywności artystycznej w cyberprzestrzeni oraz będących jej skutkiem hybryd pojawiających się w świecie realnym. Na konferencję zakwalifikowano 14 referatów z różnych ośrodków akademickich w Polsce: Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu Łódzkiego, Uniwersytetu Wrocławskiego, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego oraz Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. Radę Programową konferencji tworzyli profesorem: dr hab. Ignacy Stanisław Fiut (AGH), dr hab. Michał Ostrowicki (UJ) i dr hab. Piotr Zawojski (UŚ), doktorzy: Krzysztof Mazur, Piotr Sobolczyk, Agata Świerzowska oraz mgr Anna Gregorczyk i mgr Agnieszka Kwiecień – przedstawicielki organizatorów konferencji.

Zakwalifikowane referaty podzielono na cztery grupy tematyczne, a po zaprezentowaniu wystąpienia wchodzących w skład każdej z nich odbywały się żywe i ciekawe dyskusje, których przedmiotem była ewolucja omawianych przez referentów zjawisk artystycznych oraz ich wpływ na rozwój kultury popularnej, ale i wyższej.

Wszyscy podkreślali, że obecnie nie tylko twórczość amatorska, ale i profesjonalna rozwija się w cyberprzestrzeni i odnosi tam

znaczące sukcesy. Wszyscy dyskutanci krytykowali diagnozy Andrew Keena dotyczące amatorskiego charakteru sztuki i kultury w cyberprzestrzeni, pokazując, że dziedziny te ulegają tam szybkiej profesjonalizacji, co ma również wpływ na rozwój świadomości kulturowej w świecie rzeczywistym i w społecznym życiu ludzi tworzących społeczeństwa ponowoczesne. Podkreślano również, że najnowsze zestawy aplikacji dostępne indywidualnym użytkownikom Internetu dają im możliwość skutecznego konkurowania w dziedzinie twórczości, to znaczy twórczości istniejącej w sferze publicznej, którą instytucje państwowe i prywatne chciałyby zagospodarowywać głównie w celach komercyjnych i szerszy tam kult konsumpcjonizmu.

Omówiono liczne czasopisma literackie i artystyczne, obecnie ukazujące się jedynie w formie internetowej, wskazując, że jest to przyszłościowa forma rozwoju tego typu prasy, jak i innych wydawnictw o charakterze medialnym. Sztuka tworzona przez kolejne generacje użytkowników nowych mediów rozwijana w modelu Web 3.0. – podkreślali dyskutanci – niebawem przejdzie do modelu Web 4.0. i stanie się równorzędnym partnerem oddolnie inicjującym i kontrolującym rozwój w przestrzeniach publicznych zarówno twórczości, jak i działalności społecznej i politycznej.

Na konferencji wygłoszono zatem następujące referaty połączone z prezentacjami multimedialnymi: „Zmiana nośnika czy zmiana systemu? O dwóch manifestach, jednej rewolucji i cyberpoezji” (Grzegorz Jędrak), „YouTube Musical – zjawisko fando-

mu i twórczość fanów na przykładzie grupy StarKid” (Anna Kurda), „Kompedium jako źródło sieciowej wiedzy” (Maciej Marylak), „Ewolucja radiowego nadawania danych – od fal LF i pirackich audycji radiowych do przestrzeni Herza i smartfonów” (Michał Hyjak), „Dobro, piękno, prawda, Counter Strike” (Mateusz Curyło), „Bioshock: Infinite – gra komputerowa jako komentarz polityczny i arena walki ideologicznej” (Maciej Kozłowski), „Laughtivism – czy nowe zjawisko (cyber)aktywizmu?” (Agnieszka Dytman-Stasieńko), „Nieformalne obiegi kultury jako szansa społecznej zmiany – Tajni Kulturalni a cyberaktywizm” (Emilia Mazik), „Przedmioty na Twitterze: aktywizm napędzany danymi w dobie internetu rzeczy” (Anna Nacher), „Awatary. Marzenia o uwolnionym cieł” (Marta Lisok), „Cyberporno” (Tomasz Sikora), „Kryterium uliczne. Cybertywizm a Arabskie Przebudzenie” (Sławomir Czapnik), „Movimento 15-M jako przejaw cyberartywizmu w Hiszpanii czasów kryzysu” (Jakub Wydrzyński) i „Nagłość i emergencja. Przelamywanie lokalności «samego ciała» a transformacyjna skuteczność człowieka wobec historii” (Ewa Łukaszyk).

W ramach paneli dyskusyjnych wiele uwagi poświęcono szczególnie transformacji, jakiej podlega współczesna poezja w wydaniach nowomediálních, jej nowemu gatunkowi, jakim staje się obecnie „cyberpoezja”, oraz zmianom pojmowania całokształtu twórczości literackiej wynikającym m.in. z Manifestu Neolingwistycznego.

Sporo emocji wzbudziły spektakle teatralne i musicale tworzone w cyberprzestrzeni, a następnie – już w formie profesjonalnej – przenoszone do świata rzeczywistego. Zwracano także uwagę na rozwój gier komputerowych i ich wpływ na powstawanie nowych gatunków medialnych, które umożliwiają kontrolę ideologiczną zawartości przekazów instytucjonalnych rozsiewanych zarówno przez stare, ale i nowe media.

Podkreślano również, że w internecie rozwija się znakomita dokumentacja postaci twórców często zapomnianych i pomijanych przez czynniki instytucjonalno-ideologiczne, np. poety i prozaika – Tadeusza Nowaka czy

Stanisława Ignacego Witkiewicza oraz różnych wybitnych postaci z dziedziny sztuki, polityki, życia społecznego czy religijnego.

Rozważano możliwe konsekwencje przekraczania przez aplikacje sieciowe ograniczeń własnego ciała i transcendowania własnej tożsamości na jego performancje. Zwracano uwagę na ewolucję tzw. „kultury obnażania” i nowe formy sztuki erotycznej oraz pornografii rozwijające się w sieci. Rozważano dalsze możliwości związane z przekształcaniem tożsamości użytkowników i możliwości zmiany optyki historycznej wobec wielu zjawisk dziejowych, a także powstawanie wielu nowych odmian i dziedzin sztuki, które w naturalnym obiegu nie mogłyby zaistnieć.

Można zatem powiedzieć, że dyskusje, oprócz analizowania kwestii szczegółowych, antycypowały przyszłe formy życia społecznego i kulturalnego w globalizujących się społeczeństwach światowych. Nowe formy oraz gatunki komunikacyjne odmienne od tych obecnych, które zapewne stworzą model komunikacji wewnątrz-, ale i międzykulturowej, określane jako model Web. 4.0., gdzie oddolny nacisk użytkowników będzie miał ogromny wpływ na rozwój życia społecznego ludzi, a w konsekwencji na powstawanie nowych form demokracji.

Ten optymizm jednak nie był aż tak naiwny, by nie zauważać negatywnych skutków, które towarzyszą współczesnej rewolucji medialnej i komunikacyjnej, a związane są przede wszystkim z przestępczością sieciową, możliwością totalnej kontroli i manipulacji przekazami, obniżaniem się standardów moralnych ludzi, ale i powszednieniem idei piękna, dobra i sprawiedliwości społecznej, przedtem tak adorowanych.

Na zakończenie warto podkreślić, że wystąpienia pokonferencyjne, po wcześniejszej kwalifikacji przez członków Komitetu Programowego, zostaną opublikowane w kolejnych numerach czasopisma *Fragile* w roku 2013.

Igor Mostowicz

„MEDIATYZACJA ŻYCIA, KULTURY, POLITYKI” – III KONGRES POLSKIEGO TOWARZYSTWA KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ

Kraków, 26–28 września 2013

Pod hasłem „Mediatyzacja życia, kultury i polityki” w dniach 26–28 września 2013 roku odbył się w Krakowie III Kongres Polskiego Towarzystwa Komunikacji Społecznej, współorganizowany przez Instytut Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej na Wydziale Zarządzania i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Wydział Nauk Społecznych Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II. Patronat honorowy nad wydarzeniem objęli Rektorzy obydwu uczelni, a także Prezydent Miasta Krakowa, Marszałek Województwa Małopolskiego, Ministerstwo Informatyzacji i Cyfryzacji oraz Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji.

Kongres zgromadził około 300 osób. Byli to przede wszystkim specjaliści z Polski i zagranicy zajmujący się mediami i komunikacją społeczną, studenci, dziennikarze i goście zainteresowani motywem przewodnim spotkania. W ciągu trzech dni w 41 panelach tematycznych ogłoszono 219 referatów, koncentrujących się wokół zjawiska mediatyzacji, czyli rozległych, wielokierunkowych wpływów i oddziaływań mediów masowych na treści i formy życia społecznego. Przygotowane przez uczestników wystąpienia dotyczyły rozmaitych form i aspektów mediatyzacji, między innymi: w życiu społecznym, kulturze, polityce, religii i biznesie. Paneliści prezentowali swoje prace teoretyczne, raporty z badań, analizy przypadków oraz rozważania metodologiczne o sposobach badania mediatyzacji.

W uroczystym otwarciu Kongresu uczestniczyli przedstawiciele władz Uniwersytetu Jagiellońskiego i Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II, a także dziekani wydziałów zaangażowanych w organizację wydarzenia oraz przedstawiciele miasta. Kongres zapoczątkowało krótkie sprawozdanie prof. dr hab. Bogusławy Dobek-Ostrowskiej – prezes

Polskiego Towarzystwa Komunikacji Społecznej, która omówiła działania organizacji w ubiegłych latach, a także przybliżyła obecną sytuację i perspektywy wydawanego przez PTKS periodyku naukowego *Central European Journal of Communication*.

W dniu otwarcia ogłoszono również wyniki konkursu „Doktorat” na najlepszą pracę doktorską o komunikowaniu i mediach. Werdykt i uzasadnienie Kapituły przedstawił prof. dr hab. Zbigniew Oniszczyk. Za rok 2012 nagrodzono pracę pod tytułem „Formy dialogowe w gatunkach dziennikarskich” autorstwa Magdaleny Ślaskiej z Uniwersytetu Śląskiego. Dysertacja powstała pod kierunkiem prof. dr hab. Małgorzaty Kity.

Pierwszego dnia Kongresu odbyła się także specjalna sesja wspomnieniowa poświęcona pamięci zmarłego w kwietniu 2013 roku wybitnego medioznawcy dr Karola Jakubowicza. Jego pracę badawczą i zaangażowanie w budowanie polskich mediów wspominali prof. dr hab. Stanisław Jędrzejewski, prof. dr hab. Tomasz Goban-Klas, prof. dr hab. Jerzy Olędzki oraz dr Beata Klimkiewicz.

W sesji plenarnej pod tytułem „Dimensions, Symptoms, and Consequences of Mediatization of Social Life”, prowadzonej przez prof. dr hab. Iwonę Hofman, wzięli udział między innymi goście zagraniczni. Paolo Mancini z Uniwersytetu w Perugii wygłosił referat o związku mediatyzacji z fenomenem Silvio Berlusconiego we Włoszech. Z kolei Andreas Hepp z Uniwersytetu w Bremie mówił o wyzwaniach, jakie stoją przed badaczami mediatyzacji, zaś Ramon Salaverria Aliaga z Uniwersytetu w Pampelunie na temat hipotezy o rychłej śmierci tradycyjnych mediów. Swoje rozważania o mediatyzacji kultury przedstawił Stanisław Mocek z Collegium Civitas, z kolei o mediatyzacji me-

dycyny mówił Tomasz Goban-Klas, którego wystąpienie zakończyło sesję plenarną.

Pierwszy dzień Kongresu podsumowano dyskusją panelową zatytułowaną „Journalism In the Mediatized World: the Functions, Evolution, and Future”. O kondycji współczesnego dziennikarstwa i jego perspektywach dyskutowali profesorowie: Paolo Mancini, Andreas Hepp, Ramon Salaverria, Janusz Adamowski, Bogusława Dobek-Ostrowska, Tomasz Goban-Klas, Stanisław Mocek, Wiktor Pepliński, oraz red. Dawid Rydzek reprezentujący Stowarzyszenie MediaTory. Do dyskusji bardzo chętnie włączali się zebrani goście. Głos w sprawie przyszłości dziennikarstwa zabrał między innymi wybitny mediodznowca prof. dr hab. Jerzy Mikułowski-Pomorski.

Drugi dzień Kongresu rozpoczęły spotkania członków Polskiego Towarzystwa Komunikacji Społecznej w sekcjach badawczych. Uczestnicy omawiali między innymi dotychczasową pracę sekcji i dyskutowali nad zmianami, co zaowocowało likwidacją niektórych sekcji, połączeniem innych, a także zmianami nazw lub zakresów kompetencji. Po obradach w sekcjach badawczych odbył się Walny Zjazd Wyborczy PTKS, podczas którego wybrano na kolejną kadencję nowy zarząd i komisję rewizyjną. W skład zarządu weszli: prof. dr hab. Iwona Hofman (prezes), prof. dr hab. Zbigniew Oniszczuk (wiceprezes), ks. dr hab. Michał Drożdż (skarbnik), dr Małgorzata Adamik-Szysiak (sekretarz), prof. dr hab. Bogusława Dobek-Ostrowska (redaktor naczelny *Central European Journal of Communication*) oraz członkowie: dr hab. Alicja Jaskiernia, dr hab. Małgorzata Lisowska-Magdziarz, dr hab. Dorota Piontek, dr Agnieszka Stepińska. Do komisji rewizyjnej zostali wybrani: dr Małgorzata Mołda-Zdziech (przewodnicząca), dr Michał Kuś, dr Bartłomiej Łódzki, dr Teresa Sławińska, dr Mirosława Wielopolska-Szymura.

Po południu odbyły się obrady w 20 panelach tematycznych. W prowadzonym przez prof. dra hab. Ignacego Fiuta panelu „Mediatyzacja: w poszukiwaniu definicji” uczestnicy prezentowali rozważania dotyczące podstawowych pojęć używanych przy opisie

zjawiska. W swoim wystąpieniu pod tytułem „Pojęciowe puzzle, czyli kłopot z wyborem: mediatyzacja, medializacja, medialność” o dylematach definicyjnych mówiła Małgorzata Molenda-Zdziech. Nad miejscem filozofa i filozofii w zmediatyzowanym świecie zastanawiano się w panelu pod przewodnictwem ks. dra hab. Michała Drożdża, gdzie swój referat o ontologii komunikowania wygłosił Ignacy Fiut. W kolejnej sekcji tematycznej dyskutowano o kwestii etyki i tożsamości w wirtualnym świecie. Tradycyjnie jeden z paneli odbył się pod patronatem zaprzyjaźnionego z PTKS Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych. Motywem przewodnim obrad pod przewodnictwem prof. dr hab. Teresy Sasińskiej-Klas była mediatyzacja sfery publicznej. Osobny panel poświęcono także dylematom dyskursu publicznego, gdzie poruszono między innymi kwestie misji mediów i oczekiwań obywateli wobec środków przekazu. Międzynarodowemu panelowi pod tytułem „Media Coverage of the EU Issues” patronował Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu, gdzie tamtejsi badacze prowadzą projekt dotyczący reprezentacji Unii Europejskiej w mediach. Podczas wystąpień uczestników tego panelu można było usłyszeć między innymi o tym, jak media różnych krajów europejskich przedstawiały rolę prezydencję w UE. Kolejny panel poświęcony był zagadnieniu i dylematom prawa dotyczącego mediów.

Szczególnym zainteresowaniem cieszył się panel „Kultura zmediatyzowana: celebrytyzacja, transparenca, podglądanie”, podczas którego o komunikacji celebrytów mówił Wiesław Godzic, zaś Marek Sokołowski prezentował swoje spostrzeżenia na temat tabloidyzacji radia, analizując przypadek radiowych materiałów o księżnej Cambridge, Kate Middleton. Osobną sekcję poświęcono także płci, rodzajowi i transformacyjnemu potencjałowi mediów, gdzie dyskutowano między innymi o wizerunku kobiety w mediach. W sesji „Język, obraz, wpływ” uczestnicy mówili o medialnym wizerunku i społecznych reprezentacjach rzeczywistości w mediach. Z kolei w panelu „Wizerunek i wpływ” prowadzonym przez dr hab. Dorotę Piontek

dyskutowano o wykorzystaniu *social media* w budowaniu wizerunku publicznego polityków i firm. O kreowaniu wizerunku tych pierwszych, zwłaszcza w kontekście wyborów, mówili również uczestnicy sesji „Od medialnej autoprezentacji do *public relations*”. Natomiast prelegenci panelu „Komunikacja polityczna i PR: media i narzędzia” skupili się przede wszystkim na wykorzystaniu nowych mediów, a szczególnie mediów społecznościowych do komunikacji politycznej. Również radio w zmediatyzowanej codzienności stało się tematem jednej z sekcji. Dyskutowano w niej między innymi o przyszłości tradycyjnego radia i kierunkach rozwoju tego medium w warunkach Web 2.0. Osobne panele poświęcono mediom regionalnym i lokalnym oraz ich relacjom z władzami samorządowymi, a także współczesnej prasie. Na kolejnym dyskutowano o języku i perswazji w mediach. Prelegenci w swoich wystąpieniach poruszyli między innymi aktualne zagadnienie perswazji w mediach internetowych. Uczestnicy panelu „Media – medycyna – komunikacja” omawiali komunikację lekarz – pacjent, również tę zapośredniczoną przez media. Osobny panel poświęcono edukacji, wiedzy i kompetencjom medialnym. Agnieszka Ogonowska w swoim wystąpieniu zaprezentowała model kompetencji informacyjnych i medialnych, a Dorota Bis omówiła to zagadnienie w edukacji i kształceniu ustawicznym. Jako komplementarny dla panelu o edukacji zorganizowano także panel dotyczący mediów i wychowania, którego uczestnicy przedstawiali wnioski z analizy oferty medialnej przeznaczonej dla dzieci i młodzieży.

Drugi dzień Kongresu zakończyła prezentacja przygotowanego przez studentów dziennikarstwa i komunikacji społecznej UJ projektu multimedialnego oraz książki „Przodownicy prasy”. Studenci przez ostatni rok pracowali nad dokumentacją początków polskiego medioznawstwa i historii Ośrodka Badań Prasoznawczych, czego rezultatem jest wspomniana publikacja, a także bogaty materiał audio i wideo. W spotkaniu uczestniczyli nie tylko goście Kongresu, ale również badacze związani z OBP od czasów jego powstania.

Na zakończenie drugiego dnia Kongresu zaproponowano jego uczestnikom maraton filmów dokumentalnych o współczesnych mediach i dziennikarstwie. Najwytrwalsi kongresowicze mogli obejrzeć dokumenty o dziennikarstwie śledczym, reklamie, celebrytach i medialnych gigantach.

W ostatnim dniu Kongresu odbyły się obrady w 21 panelach tematycznych. Dwa spośród nich poświęcono mediom religijnym i religii zmediatyzowanej. Prelegenci prezentowali między innymi badania dotyczące religii i internetu, relacji Kościół – media w okresie *sede vacante*, a także komunikacji kapłanów z wiernymi. Zagadnienia dotyczące mediatyzacji życia politycznego pojawiły się nie tylko w panelu pod patronatem PTNP, również trzeciego dnia poświęcono im dwa panele. Pierwszy traktował o relacjach mediów masowych i polityki, natomiast drugi o komunikowaniu politycznym we współczesnych mediach. Uczestnicy paneli poruszali między innymi takie zagadnienia, jak wizerunek politycznych liderów, wyzwania nowych mediów dla polityki i komunikacja w okresie niewyborczym. Dwie sesje przeznaczono na zgłębienie zagadnień zmediatyzowanego społeczeństwa obywatelskiego. Szczególnie istotnym aspektem tego tematu okazało się funkcjonowanie społeczeństwa obywatelskiego *online*. Kolejny panel dotyczył obecności kultury wysokiej i popularnej w mediach. Pod hasłem „Komunikowanie międzynarodowe i dyplomacja mediów” dyskutowano o roli mediów jako nośnika komunikacji o państwach, narodach i organizacjach międzynarodowych. W ramach tego panelu Krystyna Doktorowicz omówiła europejską politykę komunikacyjną. Z kolei Agnieszka Szymańska zaprezentowała analizę polskiej strategicznej komunikacji zewnętrznej. W wystąpieniach prelegentów pojawiło się też szczególnie złożone zagadnienie mniejszości narodowych i etnicznych. Temat ten był również obecny w kolejnym panelu pod tytułem „Komunikowanie międzykulturowe i media”, gdzie dyskutowano przede wszystkim o wspólnej polityce medialnej i pluralizmie kulturowym w Unii Europejskiej, a także w jej poszczególnych krajach człon-

kowskich. Dwa panele dedykowano aliansom dziennikarstwa i PR. Uczestnicy tych sesji rozważali przede wszystkim kwestię granic pomiędzy obydwoma dziedzinami, a także etyczny aspekt pracy dziennikarza wobec działań z zakresu PR. Ważnym punktem obrad trzeciego dnia Kongresu były także zmiany zachodzące w dziennikarstwie, które dotyczą samych dziennikarzy. W dwóch panelach poświęconych tym zagadnieniom dyskutowano między innymi o współczesnym modelu dziennikarstwa oraz o tym, kim jest i jak pracuje współczesny dziennikarz. Osobną sesję przeznaczono na refleksję nad nowymi mediami i nowymi gatunkami dziennikarskimi, które się w nich pojawiają. Prelegenci w tym panelu omawiali między innymi videoblogi i rolę infografiki we współczesnych przekazach medialnych.

Nie zabrakło zagadnień dotyczących ekonomii mediów i zarządzania. To ostatnie było przez uczestników omawiane w dwóch aspektach. Pierwszym było zarządzanie informacją, która obecnie staje się kluczowym dobrem o wymiernej wartości. Dowodził tego na przykład w swoim wystąpieniu Tomasz Gackowski, który omówił zagadnienie komunikacji giełdowej. Drugi aspekt dotyczył mediów jako narzędzi w procesie zarządzania. Panel pod nazwą „Media na sprzedaż, sprzedaż w mediach” uzupełniał zbiór zagadnień dotyczących mediatyzacji w wymiarze

ekonomicznym. Uczestnicy dyskutowali tu przede wszystkim o reklamie i marketingu we współczesnych mediach.

W panelu pod tytułem „Cierpienie i karnawał” prelegenci prezentowali analizy przypadków karnawalizacji obecnej w przekazach traktujących o cierpieniu, chorobie czy śmierci. „Gdy społeczne staje się medialnym” to dwa panele, gdzie dyskutowano o sprawach społecznych, które w ostatnim czasie stały się tematami medialnych przekazów. Ważnym zagadnieniem okazała się „Konwencja o przeciwdziałaniu przemocy wobec kobiet”, będąca tematem wystąpień kilku prelegentów. Podobnie dużą popularnością cieszyły się organizacje non-profit i ich funkcjonowanie w nowych mediach, o czym w swoim wystąpieniu mówiła między innymi Małgorzata Koszembar-Wiklik.

Przez cały czas trwania Kongresowi towarzyszyły targi książki medioznawczej, a także prace Przystanku Student, przygotowującego film dokumentujący wydarzenie. Redaktorzy studenckiej telewizji nie tylko obserwowali obrady, ale też pytali badaczy mediów o kondycję współczesnego dziennikarstwa i jego perspektywy – jako rezultat ich pracy podczas podsumowania trzydniowego Kongresu uczestnicy otrzymali płyty z filmowym zapisem spotkania oraz z wywiadami z polskimi i zagranicznymi medioznawcami.

Agnieszka Calek

Zbigniew Bauer (4 grudnia 1952 – 11 kwietnia 2014) i jego myślenie o kulturze medialnej

Życie ludzkie, a cóż dopiero biograficzna relacja – nawet najbardziej bliska faktom – składa się bardziej z przypuszczeń i pytań niż ze ścisłych na nie odpowiedzi... Niełatwo więc o odpowiedź na nasuwające się pytania, gdy stoimy naprzeciw życia i naukowej twórczości Zbigniewa Bauera i spostrzegamy różnorodność splatających się w nich wątków...

Zbigniew Antoni Bauer urodził się w Elku. Tam ukończył I Liceum Ogólnokształcące im. Stefana Żeromskiego i Szkołę Muzyczną II stopnia w klasie organów. Chciał zostać chirurgiem ortopedą. Po maturze znalazł się w pierwszej dziesiątce przyjętych na studia medyczne w Białymstoku. Ale na roku zerowym, podczas praktyki w pogotowiu ratunkowym zdarzył się przykry incydent – lekarz, któremu Bauer towarzyszył jako sanitariusz, zachował się sprzecznie z etyką lekarską, na co młody student zareagował nadmiernie impulsywnie, a potem odmówił przeproszenia lekarza i wycofał dokumenty z Akademii Medycznej. Przed poborem do wojska uchroniła go sugestia mamy, iż powinien wybrać polonistykę – jako laureat I Olimpiady Literatury i Języka Polskiego miał wstęp na te studia bez egzaminu. Ostatecznie znalazł się na Uniwersytecie Jagiellońskim.

W tym wówczas bogatym, intelektualnym, naukowym i literackim środowisku uniwersyteckim Krakowa Zbigniew Bauer rozwija swoje zainteresowania, które wkrótce kierują się ku modnej wtedy socjologii, a równolegle – w stronę twórczości literackiej, krytycznoliterackiej, dziennikarskiej. Pracę magisterską napisał u prof. dra hab. Stanisława Eilego („Poetyka eseju literackiego. Wyznaczniki gatunkowe”), a następnie podjął pracę na stanowisku asystenta w Instytucie Filologii Polskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego i rozpoczął przygotowania do rozprawy doktorskiej o języku poetyckim Mirona Białoszewskiego.

Jego związki ze światem dziennikarskim, literackim i kulturalnym były rozległe. Publikował liczne eseje i recenzje, a także reportaże i felietony w prasie codziennej, radiu i tygodnikach. Od 1975 roku był związany z *Życiem Literackim* (działem krytyki literackiej kierował w latach 1979–1980), jednocześnie współpracował z krakowskim Ośrodkiem Badań Prasoznawczych, zbliżył się również do środowiska Stowarzyszenia Kuźnica. Był wolontariuszem w PAP (centrala

w Warszawie, oddział w Krakowie – w latach 1972–1975) oraz dziennikarzem krakowskiej prasy codziennej (*Dziennik Polski*, *Echo Krakowa*).

Pełnił ponadto funkcje komentatora (1983–1986) i sekretarza redakcji (1989–1990) w miesięczniku *Zdanie*, zastępcy redaktora naczelnego *Gazety Krakowskiej* (1990), sekretarza redakcji kwartalnika historycznego *Kraków* (1991–1992), starszego publicysty tygodnika *Polityka* (1991–1993), członka Rady Programowej TVP Oddział w Krakowie (2002–2005). Był ekspertem i recenzentem programowym Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji oraz Zarządu ITI TVN. Pełnił także funkcje: członka Rady Programowej Teatru Bagatela w Krakowie (1992–1993), członka Komitetu Obchodów 100-lecia Teatru im. Juliusza Słowackiego w Krakowie (1993). Był współwłaścicielem krakowskiego Wydawnictwa BUS s.c. (1992–1994); recenzentem wydawniczym Wydawnictwa Literackiego... Przygotowywał analizy programów Polskiego Radia, TVP, TVN i zawartości stron internetowych gmin Małopolski.

Zbigniewowi Bauerowi złożono również fascynującą go jako dziennikarza i socjologa propozycję kierowania białostockimi *Kontrastami*, głośnym wówczas miesięcznikiem, który skupił wokół siebie tak wybitne postaci publicystów i reporterów, jak Stefan Bratkowski, Teresa Torańska, Jacek Snopkiewicz czy Ryszard Kapuściński. Jako redaktor naczelny w latach 1981–1982, jak wspominał, kontynuował linię programową pisma zapoczątkowaną przez Klemensa Krzyżagórskiego.

Kariere naukową rozpoczął Zbigniew Bauer w latach 1974–1979, kiedy był asystentem w Zakładzie Teorii Literatury i Poetyki Instytutu Filologii Polskiej UJ oraz wykładowcą Studium Dziennikarskiego w Instytucie Nauk Politycznych UJ i Studium Krytyki Literackiej przy IFP UJ (1977–1979). W późniejszych latach (1986–1989) został starszym asystentem w Ośrodku Badań Prasoznawczych w Krakowie, a następnie zastępcą kierownika Pracowni Badań nad Zawartością Prasy tamże. Potem znów wrócił do pracy naukowo-dydaktycznej i pracował jako asystent i adiunkt w Instytucie Filologii Polskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej (później kolejno Akademii Pedagogicznej i Uniwersytetu Pedagogicznego) w Krakowie (1991–1999). Po habilitacji, będąc na stanowisku profesora wówczas już Uniwersytetu Pedagogicznego, kierował Zakładem Teorii Literatury i Poetyki.

Warto przypomnieć, że współtworzył program i od 1992 roku współprowadził Studium Dziennikarskie w WSP (AP), gdzie wykładał w latach 1983–2001. Wykładał też w Instytucie Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej UJ (2003/2004; 2005/2006), a także w Wyższej Szkole Zarządzania i Bankowości w Krakowie (2008).

W przełomowych dla życia społecznego i kultury polskiej ostatnich dziesięcioleciach XX wieku kształtuje się i ujawnia Zbigniewa Bauera etyczny dystans do nowych form dziennikarstwa – charakteryzujący go zwłaszcza jako medioznawcę, teoretyka i historyka dziennikarstwa, dziennikarza; formuje się wyobra-

zenie Bauera o powinnościach dziennikarskich, w tym pożądanym stosunku do rzeczywistości i prawdy.

Najważniejszy staje się dla Bauera przykład twórczości Ryszarda Kapuścińskiego, z którym łączyła go przyjaźń. Temu wybitnemu pisarzowi poświęcił liczne recenzje i szkice oraz rozprawę doktorską „Ryszarda Kapuścińskiego reportaż antymedialny”, obronioną w 1999 roku w krakowskiej WSP (promotor: prof. dr hab. Stanisław Burkot), a wydaną w 2001 roku¹.

Okazało się wówczas, że Zbigniewowi Bauerowi – także jako badaczowi literatury – najbliższy jest wzór literacko przedstawiającego świat reportażysty. Jako eseista, krytyk literacki i dziennikarz dbał o piękno swych narracji. Jego literackie naśladowanie, „odwzorowywanie” w nich świata nie było ani reporterską relacją o „czystych faktach”, ani „czysto” naukowym czy krytycznoliterackim przedstawianiem go w pięknych słowach. Było doświadczeniem udziału w nim, współodczuwaniem, romantycznym podążaniem za Innym i zbliżaniem się do niego, czego znakomity wzór dawał Ryszard Kapuściński, dziennikarz „oddający się światu”.

Zbigniew Bauer podejmuje ten wzór, kształtujący najbardziej wartościowe w dziejach literatury opowieści o świecie, i również swojemu pisaniu nadaje ów „antymedialny” charakter, kształt niesformatowany w przejmowanych przez dziennikarzy i pisarzy współczesnych strategiach reklamy, autoreklamy, sztuki wywierania wpływu czy perswazjach, piarowskich strategiach i technikach, które dziś w tak znamienity sposób uprzedmiotawiają, reifikują i depersonalizują postmodernistyczną kulturę oraz społeczną rzeczywistość mediów: zarówno „kulturę mediów mieszanych” i jej informacyjne, uwodzicielskie widowiska, jak i świat dziennikarstwa sieciowego czy tabloidowego.

Narracje reporterskie i krytycznoliterackie, a także prace badawcze Zbigniewa Bauera przyjmują zatem najczęściej spersonalizowany charakter, przeznaczone są bardziej do czytania i rozumienia, gdyż częściej są doświadczeniem empatii niż sposobem uwodzenia. Ów literaturoznawca i medioznawca, eseista i reportażysta, któremu najbliższy był tradycyjny etos dziennikarza, wnosił do uprawianych przez siebie dziedzin świadomość tego bogactwa, które prawdziwa literatura wprowadza do życia społecznego i rzeczywistości medialnej, będąc nieinstrumentalnym odwzorowywaniem świata.

W ten sposób w jego życiu zespoliły się sprawy, rzeczy i plany, które zwykle tak trudno połączyć: postawa badacza, teoretyka i czytelnika literatury z postawą socjologa, dziennikarza eksploratora, ścigającego fakty i zdarzenia z pasją obserwatora uczestniczącego. Tak kształtował się splot cech, który określił jego postawę i ambicje życiowe, światopogląd naukowy oraz wrażliwość, ekspresję literacką i dziennikarską, zainteresowania literaturoznawcze i socjologiczne; tak kształtowało się jego „muzyczne współbrzmienie” ze światem – z nauką pasją i precyzją przez niego opisywanym i przedstawianym.

¹ Z. Bauer: *Antymedialny reportaż Ryszarda Kapuścińskiego*, Warszawa 2001.

Zbigniew Bauer był literaturoznawcą o żywych, krytycznoliterackich zainteresowaniach, które szczególnie zaznaczyły się w jego „Dekadzie”², wyróżnionej w latach osiemdziesiątych nagrodą *Miesięcznika Literackiego*, w której przedstawił swoje przemyślenia i obserwacje, będąc zainspirowanym zwłaszcza przykładem Stanisława Brzozowskiego. Książka, krytyczna wobec kultury i literatury polskiej, nawiązywała do głośnych, zainicjowanych przez Marię Janion w latach siedemdziesiątych, sporów o dziedzictwo romantyzmu, do prowadzonej przez Jarosława Marka Rymkiewicza i Ryszarda Przybylskiego dyskusji o klasycyzmie, do wystąpień programowych Stanisława Barańczaka („Nieufni i zadufani”) oraz Juliana Kornhausera i Adama Zagajewskiego („Świat nie przedstawiony”).

Zbigniewa Bauera demaskatorska intencja wobec pozorów nowoczesności w polskiej kulturze dowodziła jego wrażliwości społecznej i literackiej. Narrator „Dekady” przyjmował rolę pisarza i badacza zarazem, reportażysty i reportera, eseisty i literaturoznawcy, socjologa kultury, który w ślad za Stanisławem Brzozowskim postuluje batalię o nowoczesność, o kształt polskiego myślenia o świecie. Bauer włączał się w polityczną debatę o kryzysie w kulturze polskiej, o jej przymusach i ograniczeniach, grożącej jej instrumentalizacji oraz służebności politycznej. Czynił to w imię wolności i niezależności literatury oraz koncepcji pisarza – „sumienia społecznego”, który przeciwstawia się nie tylko politycznym, lecz także medialnym koniecznościom. W tym samym duchu Zbigniew Bauer publicysta będzie pisał na łamach krakowskiego *Zdania* i uczestniczył w publikowanych tam rozmowach.

Jego twórczość naukową, krytycznoliteracką i dziennikarską, bogatą publicystykę od początku wyróżniała personalizacja narracji, nadająca im intrygujący, eseistyczny charakter. Jako badacza literatury interesował go jej aspekt socjologiczny – sprawiło to, że bliska mu była jej koncepcja komunikacyjna, co było widoczne w jego szkicach nawet wówczas, gdy interesował się życiem „wewnętrznym” kultury. Łączył z tym nastawieniem wiarę w jej byt autonomiczny w stosunku do rzeczywistości. W jego lekturach z lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych wiele znaczyły pisma romantyków oraz Stanisława Brzozowskiego, tworząc inspirację do obrazu dekady, którą w jego przekonaniu zapowiedział w literaturze polskiej rok 1968 i którą wyróżniało zwłaszcza, jak pisał: „przesunięcie akcentów w całym systemie myślenia o człowieku – przesunięcie wydobywające znaczenie indywiduum, osoby ludzkiej”³.

„Dekada” to najbardziej osobista z książek Zbigniewa Bauera, rozważającego cywilizacyjne funkcje literatury, jej znaczenie dla społecznej praktyki polskiego życia. Autor ujawnia w niej swą fascynację krytycznym myśleniem o kulturze polskiej autora „Legendy Młodej Polski”, dążącego do przezwyciężenia antynomii polskiej myśli dziewiętnastowiecznej, dialektycznie łączącego „życie” z „kulturą”, fascynację Brzozowskim – krytykiem świadomości polskiej inteligencji

² Z. Bauer: *Dekada. Szkice o literaturze lat 70.*, Warszawa 1986.

³ Tamże, s. 37.

oraz dziedzictwa romantyzmu. „Myślę o takiej literaturze – pisał Bauer – która przestałaby wreszcie uznawać siebie samą za «produkt sytuacji», która nauczyłaby się n i e a k c e p t o w a n i a kształtu świata...”⁴. Nawiązywał przy tym do sformułowanej przez Nathalie Sarraute pochwały literatury – jako zbliżającej się do rzeczywistości „nieznanej” i „niewidzialnej”, i czyniącej ją widzialną⁵.

Bauer jako autor „Dekady” był zafascynowany społecznymi i politycznymi dziejami oraz współczesnością myśli krytycznej, której uprawianie było podstawową powinnością polskiego intelektualisty, walczącego „z irracjonalizmem przenikającym życie duchowe i praktyczne kraju”⁶, czyniącym z kultury ozdobi-
nik – dekorację państwa. Towarzyszył Bauerowi ideał sztuki wytwarzającej słowne obrazy rzeczywistości, skierowanej przeciw chaosowi – sztuki jako dziedziny ładu, formy spajającej obraz świata, siły demitologizującej, zwróconej przeciw fikcjom wytwarzanym w życiu narodowym, występującej w obronie wartości. Tworzył obraz literatury, która na podobieństwo eseju prowadzi czytelnika do rozmowy.

Zapewne podobne motywy kierowały krytycznoliterackimi zainteresowaniami Bauera, na przykład twórczością należącą do nurtu chłopskiego w literaturze polskiej, a zwłaszcza prozą Ryszarda Kapuścińskiego, reportażysty przekraczającego ograniczenia „światopoglądu faktu”, wchodzącego w rolę literackiego medium „roztapiającego się” w rzeczywistości przedstawianej⁷. Poświadcza to książka bardzo ważna w dorobku Bauera, „Antymedialny reportaż Ryszarda Kapuścińskiego”. Jako dziennikarz i medioznawca, który śledził przemiany form reportażowych, rozumiejąc je jako proces „osadzania” świadomości reportażysty w przedstawianym świecie, Bauer z nieskrywaną niechęcią odnosił się do widowisk medialnych z udziałem dziennikarzy, uważnie jednak badając role, jakie wyznacza im rzeczywistość medialna.

Zainteresowanie zjawiskami związanymi z wszechobecnością mediów oraz wszechwładną digitalizacją komunikacji społecznej, którą narzucają media jej uczestnikom, niejako kokonizując ich, doszło w pełni do głosu w książce Zbigniewa Bauera „Dziennikarstwo wobec nowych mediów. Historia – teoria – praktyka” (Kraków 2009), która stała się jego rozprawą habilitacyjną (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN, 2010)⁸. Dla Bauera media są między innymi środkiem

⁴ Tamże, s. 200.

⁵ Tamże, s. 202.

⁶ Tamże, s. 44.

⁷ Tamże, s. 270.

⁸ Zbigniew Bauer starannie przygotowywał się do napisania tej książki jako współautor i współredaktor (z E. Chudzińskim) podręcznika „Dziennikarstwo i świat mediów” (trzy wydania); autor hasła „Nowe media” w: „Słowniku wiedzy o mediach” pod red. E. Chudzińskiego (Bielsko-Biała 2007); współredaktor i autor kilkudziesięciu hasel w „Słowniku terminów medialnych” pod red. W. Pisarka (Kraków 2006). Uczestniczył też w weryfikacji merytorycznej przekładu i redakcji książki Lwa Manovicha „Język nowych mediów” (tłum. P. Cypryjański, Warszawa 2006) oraz napisał do niej wstęp. W tym kontekście należy przypomnieć Jego liczne związane z medioznawstwem artykuły: Z. Bauer: Ludzie w Sieci. Czy Internet zmienia nasz światopogląd?, [w:] G. Kołodko (red.): „Nowa gospodarka” i jej implikacje dla długookresowego

reprezentacji rzeczywistości, ale takim, który tworzy własną, intrygującą rzeczywistość, zamykającą nas w sobie, „chroniącą” przed światem „prawdziwym”. Komunikacja społeczna to nie tylko obszar manipulacji politycznej, kulturowego i społecznego wpływu, lecz przede wszystkim świat wirtualny – dziedzina w sposób istotny dookreślająca ludzką rzeczywistość.

Ta świadomość towarzyszyła też jego pracy dziennikarskiej oraz bogatej działalności krytycznoliterackiej i eseistycznej (na łamach *Poezji, Twórczości, Akcentu, Odry, Literatury, Kultury, Polityki, Nowych Książek, Miesięcznika Literackiego*, w pismach naukowych – *Ruchu Literackim, Tekstach, Roczniku Literackim*), a także jego badaniom przekształcających się dziś gatunków dziennikarskich i literackich, takich jak wywiad, reportaż czy felieton.

Warto w tym kontekście przypomnieć duży dorobek Bauera felietonisty oraz liczne przeprowadzone przez niego wywiady z pisarzami polskimi i niemieckimi, między innymi z Günterem Grassem, Siegfriedem Lenzem, Marion Gräfin von Dönhoff, a ponadto jego udział w wywiadach rzekach („Trzech na jednego” w miesięczniku *Zdanie*; wywiady te ukazały się też w dwóch tomach wydanych przez PIW w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych). Ta świadomość towarzyszyła również jego działalności jako wykładowcy, nauczyciela akademickiego w Instytucie Filologii Polskiej na Uniwersytecie Pedagogicznym, gdzie kierował Zakładem Teorii Literatury i Poetyki, czy wykładom w Instytucie Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej na Uniwersytecie Jagiellońskim oraz Studium Dziennikarskim działającym na krakowskim Uniwersytecie Pedagogicznym. Adeptów dziennikarstwa Bauer uczył odróżniania prawdy tego, co

---

wzrostu w krajach posocjalistycznych, Warszawa 2001, s. 73–95; Z. Bauer, A. Wojnach: Film telewizyjny w kształceniu medialnym, [w:] M. Sokołowski (red.): Teoria i praktyka edukacji medialnej. Modele – konteksty – interpretacje, Olsztyn 2002, s. 79–97; ciż: Formatowanie mediów – formatowanie umysłów, [w:] M. Sokołowski (red.): Edukacja medialna. Nowa generacja pytań i obszarów badawczych, Olsztyn 2004, s. 149–161; Z. Bauer: Problem intermedialności reportażu międzywojennego, [w:] K. Stępnik, M. Piechota (red.): Reportaż w dwudziestoleciu międzywojennym, Lublin 2004, s. 71–85; tenże: Interteksty widzenia, palimpsesty pamięci, *Annales Academiæ Pedagogicæ Cracoviensis. Studia Historicolitteraria*, vol. 4, Kraków 2004, s. 199–219; Z. Bauer, A. Wojnach: Obłożona twierdza. Media w konflikcie zbrojnym, *Studia Medioznawcze*, vol. 16 (2004), nr 1, s. 11–28; ciż: Jak kształcić dziennikarzy?, *Studia Medioznawcze*, vol. 16 (2004), nr 4, s. 36–44; Z. Bauer: Baza danych – nowy gatunek literacki?, [w:] A. Dytman, J. Stasięńko (red.): Język i multimedia, Wrocław 2005, s. 46–57; tenże: Pielgrzymka papieska – Papież i religia na ekranie, [w:] W. Godzic (red.): 30 najważniejszych programów TV w Polsce, Warszawa 2005, s. 79–89; tenże: Teoria fikcji, fikcja teorii, *Zeszyty Naukowe WSZiB*, nr 4, Kraków 2006, s. 230–245; tenże: Dziennikarstwo i nowe media, [w:] W. Godzic (red.): Media audiowizualne na rozdrożu, Warszawa 2010, s. 165–202; tenże: Terroryzm i media – dwa spektakle, [w:] W. Godzic (red.): Media audiowizualne na rozdrożu, Warszawa 2010, s. 207–234; tenże: Journamorfoza po polsku. O plagiatowym charakterze przełomu medialnego w 1989 roku, [w:] K. Wolny-Zmorzyński i in. (red.): Demokratyczne przemiany polskich mediów w latach 1989–2009, Toruń 2010, s. 86–99; tenże: Kiedy nowe media przestają być nowe?, [w:] M. Szpunar (red.): Paradoxy Internetu. Konteksty społeczno-kulturowe, Toruń 2011, s. 21–34; tenże: Dziennikarstwo „gonzo”: epizod czy trwały trend w dziennikarstwie?, [w:] K. Wolny-Zmorzyński i in. (red.): Dziennikarstwo a literatura, Warszawa 2011, s. 81–93; tenże: Internet – medium czy świat?, *Annales Universitatis Paedagogicæ Cracoviensis. Studia de Cultura*, Kraków 2011, s. 20–32.

widzialne dzięki mediom, od prawdy tego, co rzeczywiste, a więc rozumienia problemów władzy mediów, sprawowanej w kulturze konwergencji.

Interesował go proces transformacji mediów – ich wyzwalania się z tradycyjnych ograniczeń kultury masowej, z obowiązku uprawiania propagandy czy perswazji, od cenzury – a równocześnie ich popadania w zależność od obowiązku bycia aktualnym i widowiskowym, od promocji i reklamy, a także od sztuki zdobywania i zachowywania dominacji na rynku za pomocą „rozciągania” świata symulacji. Zastanawiał go nieokreślony status ontologiczny rzeczywistości kształtowanej przez media, jak w przypadku *reality show*, to znaczy status będący rezultatem Baudrillardowskiej fikcjonalizacji rzeczywistości. W jej rezultacie świat mediów tworzą dziś osoby o nieokreślonym statusie ontologicznym: prezenterzy, dziennikarze, fotoreporterzy, agenci wpływu. Oferują oni możliwość udziału w symulacji, w świecie złudzeń, w rytuałach fundujących satysfakcję wynikającą z zanurzenia się w iluzji i uwodzenia przez iluzję, satysfakcję z przekształcania procesu informowania w spektakl podporządkowany wymogom funkcjonalnych scenariuszy.

Spektakularyzacja porządkująca dziś świat tego, co widzialne, owa dominacja wizualności, miała w jego przekonaniu zasadniczy wpływ na warsztat i postawę współczesnego dziennikarza. Podporządkowując go rytuałom i formatom mediów, potrzebie sensacji i rozrywki, ograniczyła jego tradycyjne intencje ściśle komunikacyjne. Dla dziennikarza działającego na pograniczu prawa i prawdy, zrzekającego się odpowiedzialności, ważniejsze niż prawda są sugestie prawdziwości. Problemy realności i prawdziwości konstruowanych i przekazywanych przez media obrazów świata oraz zagadnienie mediów jako figuracji ludzkiej świadomości pozostawały dla Bauera w tych jego badaniach najważniejsze.

Zastanawiał go także konsekwencje rozwoju dziennikarstwa obywatelskiego, oferującego udział w symulakrum wytwarzanym przez media. Śledził jego kulturowe i prawne uwarunkowania oraz możliwości i deformacje. Badał jego rolę w kształtowaniu przestrzeni komunikacyjnej oraz obrazów świata – jakże często plagiatowego i nieoryginalnego rezultatu kompilowania informacji. Lecz jednocześnie – dodajmy – Bauer postrzegał ową internetową komunikację jako ważną społecznie formę wymiany przekazów „zawierających świadectwo”⁹.

Gdy badał i przedstawiał dzieje mediów oraz ich funkcje w ludzkim życiu, towarzyszyła mu refleksja antropologiczna. Miał socjologiczną świadomość fascynujących możliwości, które stwarzają media cyfrowe, oraz ich wpływu na struktury społeczne i kulturę¹⁰.

W swoich badaniach w sposób owocny łączył perspektywę teoretyczną i praktyczną. Gdy ukazywał pozytywne i negatywne możliwości, które daje cyfryzacja mediów, ujawniał swój sentyment do tego, co tworzyło niegdyś podstawy tra-

⁹ Z. Bauer: *Dziennikarstwo wobec nowych mediów. Historia – teoria – praktyka*, Kraków 2009, s. 20.

¹⁰ Z. Bauer jest autorem haseł na ten temat do „Słownika wiedzy o mediach” pod red. E. Chudzińskiego (Bielsko-Biała 2007).

dycyjnego dziennikarstwa i co stworzyło wielkość antymedialnego oraz literackiego dzieła Ryszarda Kapuścińskiego, zwracającego się ku temu, co pozostaje dla człowieka niewidoczne, „co wymyka się oku kamery i uchu najczulszego, cyfrowego mikrofonu”¹¹.

Refleksję Bauera przenika etyczny niepokój o misję mediów, które coraz częściej pojmują prawdę „jako to, co się podoba, a więc to, co jest atrakcyjne”¹², w których do głosu dochodzi to, co jest nieoryginalne. W jego rozważaniach być może najważniejszy był bowiem problem symulacji, tj. medialnego naśladowania i przekształcania świata rzeczywistego, tworzenia jego reprezentacji, a także problem medialnej samotności, kokonizacji człowieka. Wydaje się, że jego myśleniem o mediach kierowało pragnienie niemożliwe do zaspokojenia, tj. pragnienie ocalenia w postmodernistycznej kulturze wartości tradycyjnego dziennikarstwa – dziennikarstwa „zainteresowanego człowiekiem”, poszukującego prawdy.

Bauer pozostawał mu wierny, gdy szukał wartości mediów audiowizualnych i przekazów multimedialnych rozumianych jako narzędzia samopoznania. W nieukończonej książce „Pomiędzy mediami”, nad którą pracował do ostatnich swoich dni, zamierzał dokonać rewizji koncepcji gatunków dziennikarskich oraz koncepcji paktu faktograficznego.

Henryk Czubała

¹¹ Z. Bauer: Antymedialny reportaż Ryszarda Kapuścińskiego, jw., s. 8.

¹² Z. Bauer: Dziennikarstwo..., jw., s. 24.